

בדיקת חמץ לאור הנר [ז ע"ב "לאור הנר"-ח ע"א "מיקטף איקטופי"]

משנתנו

אור לארבעה עשר, בודקין את החמץ לאור הנר.

מניין קבעה המשנה שבדיקת החמץ צריכה להיעשות לאור הנר (ולא באבוקה שאורה רב יותר)?

בית מדרשו של רבי ישמעאל

תנא דבי ר' ישמעאל: לילי י"ד בודקים את החמץ לאור הנר. אף על פי שאין ראה לדבר (אין לדין זה מקור מהתורה, אלא אסמכתא בעלמא) זכר לדבר שנאמר "שבעת ימים שאר לא ימצא" ואומר "ויחפש בגדול החל ובקטן כלה" ואומר בעת "בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות" ואומר "נר ה' נשמת אדם חפש".

רב חסדא: מציאת חמץ, ככתוב "שבעת ימים שאר לא ימצא בבתים", צריכה להיעשות לאחר חיפוש ולאור הנר, כנלמד מהפסוקים:
1. מציאה היא ע"י חיפוש - "ויחפש בגדול החל ובקטן כלה וימצא הגביע באמתחת בגימון".
2. חיפוש נעשה בנרות - "והיה בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות".
3. חיפוש נעשה בנר - "נר ה' נשמת אדם חפש כל חדרי בטון".

מדוע רב חסדא ומדרשו של רבי ישמעאל, השתמשו בשני פסוקים להוכיח שחיפוש נעשה באמצעות נר?

ברייתא

אין בודקין (חמץ) לא לאור החמה, ולא לאור הלבנה, ולא לאור האבוקה, אלא לאור הנר. מפני שאור הנר יפה לבדיקה, ואע"פ שאין ראה לדבר זכר לדבר, שנאמר "שבעת ימים שאר לא ימצא בבתים" ואומר "ויחפש בגדול החל" ואומר "בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות" ואומר "נר ה' נשמת אדם חפש כל חדרי בטון".

מהפסוק הראשון "אחפש את ירושלים בנרות" לא בהכרח היה אפשר ללמוד, כיוון שניתן היה לומר שהקב"ה אומר לעם ישראל: לא אחפש את עוונות ירושלים באבוקה, שאורה רב, וכל עוון ימצא, אלא בנר שרק העוונות הגדולים ימצאו ולא הקטנים, ולכן משמע שחיפוש בנר הוא חיפוש "גרוע". אם כך משמעות הפסוק - לא יועיל לבדוק בנר חמץ (שזהו איסור חמור מדאור), קמ"ל ש"נר ה' נשמת אדם חפש" שגם נר מועיל לחיפוש מעולה.

הברייתא אומרת שאין בדיקה לאור השמש - באיזה מקום מדובר?
א. לא ניתן לומר שהבדיקה בחצר - שהרי אמר רבא שאין צריך לבדוק חמץ בחצר מפני שהעורבים מצויים שם ואוכלים את החמץ.
ב. לא ניתן לומר שהבדיקה באכסדרה (מקום מקורה על גבי עמודים) - שהרי אמר רבא שאכסדרה נבדקת לאור השמש (ואין צריך לבדוק אותה בנר בלילה כברייתא)?

בבדיקת חדר שיש ארובה (חלון בגג) בחדר:
א. תחת האור של החלון - דינו כאכסדרה שאפשר לבדוק לאור השמש.
ב. צדדי החדר - חובה לבדוק באור הנר, ואין די באור השמש לבדוק.

מדוע הברייתא אומרת שאסור לבדוק באבוקה? והרי מוכח מדברי רבא, הן מהדרשה אודות אור הקב"ה לעתיד לבוא והן מההלכה באש של הבדלה, שאור האבוקה גדול מאור הנר - אם כך ודאי עדיף לבדוק חמץ לאור אבוקה?

רבא

רבא: "ונגה כאור תהיה (האור לעתיד לבוא יהיה כאור כשבעת ימי בראשית), קרנים מידו לו (האור של הקב"ה יוקרן על פני הצדיקים) ונשם חביון עזה". למה צדיקים דומין בפני שכינה? כנר בפני האבוקה (האור של הקב"ה הוא כאבוקה, והוא יוקרן על הצדיקים שיאירו כנר).
רבא: אבוקה להבדלה מצוה מן המובחר (כיוון שאבוקה אורה רב יותר מהנר).

רב נחמן בר יצחק: נר ניתן להכניס לחורים ולסדקים כדי למצוא חמץ, אך אבוקה בוערת לא ניתן להכניס לחורים ולסדקים.
רב זביד: הנר מאיר בעיקר קדימה ולכן הוא מתאים לבדיקת חמץ, אך האבוקה מאירה בעיקר אחורה ואינה יפה לבדיקה.
רב פפא: אש הנר קטנה והבודק שם ליבו על חיפוש החמץ, אך אש האבוקה גדולה והבודק שם ליבו שהאש לא תשרוף את ביתו ואינו בודק כראוי.
רבינא: אור הנר נמשך וקבוע במקום אחד, אך אור האבוקה "קופץ", לעיתים הוא מתחזק ולעיתים הוא נחלש.